

Poslanica ob mednarodnem dnevu Charlesa Darwina 2022

Kot biolog sem bil »vzgojen v strogem darvinističnem duhu ... [ki] v Darwinov nauk nikoli ni niti za hip podvomil.« Citirane besede je moj spoštovani univerzitetni učitelj zapisal pred desetletji v predgovoru k prevodu knjige darvinista Stephena Goulda. Sam čutim popolnoma enako. Darwinizem sem sprejel kot samo po sebi razumljivo dejstvo, brez pretiranega obremenjevanja z razmislekom o implikacijah te najpreprostejše razlage najbolj zapletenega procesa v resničnem svetu. Vem pa, da vsi ne razmišljamo enako. Model evolucije živega sveta, ki sta ga pred več kot poldrugim stoletjem predlagala dva viktorijanska prirodoslovca, Charles Darwin in Alfred Wallace, namreč še naprej buri duhove enako močno kot jih je ob koncu 50-ih let 19. stoletja, ko je javnost zanj prvič izvedela.

Darwin in Wallace sta nam namreč razkrila, da je interakcija treh preprostih procesov in sicer variabilnosti, hiperprodukcije in selekcije, sposobna ustvariti vso prepletenost in navidezno popolnost živega sveta, nekako tako kot egoizem in tekmovalnost na prostem trgu Adama Smitha pripeljeta do stabilnosti in ekonomskega blagostanja. Nevidna roka trga pa vseeno ni analog procesom v živemu svetu kjer variabilnost ni predvidljiva, selekcija pa je pogosto kaotična. Svoje gene prenesejo na potomce le redki srečneži, ki so se izmuznili skozi njeno sito. Tisti, ki so »zmagali v boju za obstanek«, v tekmi »krempljev in čekanov«. V naslednji generaciji se bo ta krog spet ponovil? Kje je tu smisel? Kakšen je končni cilj? Mar pri vsem skupaj res ne gre za nič drugega kot za goli prenos genov z ene generacije na drugo?

Darwinov in Wallasov svet morda lahko razumemo, težje pa ga ponotranjimo. Njun čas so končali velika vojna in krvavi družbeni prevrati, nove ideologije pa so odkrito koketirale z darvinizmom. Če je po letu 1858 postala misel na urejen in smiseln svet naporna, je bila dobrega pol stoletja kasneje še komaj mogoča. Ljudje so vzdihovali po časih pred 1858, ko so si bili še bratje in sestre, še preden so med seboj začeli obračunavati s »kremplji in čekani«. Tako se jim je vsaj dozdevalo. Darwin-Wallasova teorija je dobila konotacije, kakršnih si njena avtorja nista nikoli želela.

Morda je pri vsem tem najbolj paradoksalno, da sta takšne pretrese sprožila dva prirodoslovca, ki sta pravzaprav le opazovala in razlagala raznovrstnost ptic, hroščev, metuljev in grotesknih rakov, posledice udomačevanja na videz kuncev in golobov ter vlogo žuželk pri oprraševanju kukavičevk.

Boris Kryštufek

Prirodoslovni muzej Slovenije
Znanstveno-raziskovalno središče Koper
bkrystufek@pms-lj.si